

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (prvi senat)

z dne 22. junija 2022 *

„Predhodno odločanje – Omejevalni sporazumi – Člen 101 PDEU – Direktiva 2014/104/EU – Členi 10, 17 in 22 – Odškodninske tožbe za kršitve določb konkurenčnega prava Evropske unije – Zastaralni rok – Izpodbojna domneva v zvezi s škodo – Določitev višine nastale škode – Prepozen prenos direktive – Časovna veljavnost – Materialnopravne in postopkovne določbe“

V zadevi C-267/20,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Audiencia Provincial de León (pokrajinsko sodišče v Leónu, Španija) z odločbo z dne 12. junija 2020, ki je na Sodišče prispela 15. junija 2020, v postopku

Volvo AB (publ.),

DAF Trucks NV

proti

RM,

SODIŠČE (prvi senat),

v sestavi A. Arabadjiev (poročevalec), predsednik senata, I. Ziemele, sodnica, T. von Danwitz, P. G. Xuereb in A. Kumin, sodniki,

generalni pravobranilec: A. Rantos,

sodni tajnik: A. Calot Escobar,

na podlagi pisnega postopka,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za Volvo AB (publ.) N. Gómez Bernardo in R. Murillo Tapia, abogados,
- za DAF Trucks NV C. Gual Grau, abogado, M. de Monchy in J. K. de Pree, advocaten, D. Sarmiento Ramírez-Escudero in P. Vidal Martínez, abogados,
- za RM M. Picón González, procuradora, in I. San Primitivo Arias, abogado,

* Jezik postopka: španščina.

- za špansko vlado L. Aguilera Ruiz in S. Centeno Huerta, agenta,
- za estonsko vlado A. Kalbus, agentka,
- za Evropsko komisijo S. Baches Opi, M. Farley in G. Meessen, agenti,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 28. oktobra 2021

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 101 PDEU, členov 10, 17 in 22(3) Direktive 2014/104/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. novembra 2014 o nekaterih pravilih, ki urejajo odškodninske tožbe po nacionalnem pravu za kršitve določb konkurenčnega prava držav članic in Evropske unije (UL 2014, L 349, str. 1) in načela učinkovitosti.
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med družbama Volvo AB (publ.) in DAF Trucks NV na eni strani ter osebo RM na drugi glede odškodninske tožbe, ki jo je oseba RM vložila za povračilo škode, nastale zaradi kršitve člena 101 PDEU, ki jo je ugotovila Evropska komisija in jo je storilo več proizvajalcev tovornjakov, med katerimi sta družbi Volvo in DAF Trucks.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 V uvodni izjavi 47 Direktive 2014/104 je navedeno:

„Da bi odpravili asimetrijo informacij in nekatere težave v zvezi ocenjevanjem višine škode v zadevah na področju konkurenčnega prava, ter da bi zagotovili učinkovito reševanje odškodninskih zahtevkov, je primerno domnevati, da kršitve v primeru kartela povzročijo škodo, zlasti prek vpliva na ceno. Odvisno od okoliščin primera, karteli povzročijo zvišanje cene ali preprečijo znižanje cen, do katerega bi prišlo, z izjemo kartela [če kartela ne bi bilo]. Ta domneva ne bi smela zajemati konkretnega obsega škode. Kršitelji bi morali imeti možnost izpodbijanja takšne domneve. To izpodbojno domnevo je primerno omejiti na karteje zaradi njihove skrivne narave, ki povečuje asimetrijo informacij in tožnikom otežuje pridobivanje dokazov, ki so potrebni za dokaz obstoja škode.“

- 4 Člen 10 te direktive, naslovljen „Zastaralni roki“, določa:

„1. Države članice v skladu s tem členom določijo pravila o zastaralnih rokih za vložitev odškodninskih tožb. Ta pravila določijo, kdaj začne teči zastaralni rok, njegov tek in okoliščine, v katerih se zastaralni rok prekine ali pretrga [pretrga ali zadrži].

2. Zastaralni rok ne začne teči, dokler kršitev konkurenčnega prava ne preneha in tožnik ni seznanjen ali se od njega ne more razumno pričakovati, da je seznanjen z:

- (a) ravnanjem in dejstvom, da to ravnanje predstavlja kršitev konkurenčnega prava;
- (b) dejstvom, da mu je kršitev konkurenčnega prava povzročila škodo, in
- (c) identiteto kršitelja.

3. Države članice zagotovijo, da so zastaralni roki za vložitev odškodninskih tožb vsaj pet let.

4. Države članice zagotovijo, da se zastaralni roki pretrgajo ali, odvisno od nacionalnega prava, prekinejo [tek zastaralnih rokov zadrži ali, odvisno od nacionalnega prava, pretrga], če organ, pristojen za konkurenco, sprejme ukrep za namen preiskave ali postopka zaradi kršitve konkurenčnega prava, s katerim je povezana odškodninska tožba. Pretrganje [Zadržanje] zastaranja preneha najprej eno leto po pravomočnosti odločbe o kršitvi ali drugačnem zaključku postopka.“

5 Člen 17 navedene direktive, naslovljen „Ocenjevanje višine škode“, določa:

„1. Države članice zagotovijo, da dokazno breme ter dokazni standard, ki sta potrebna za ocenitev višine škode, ne moreta v praksi onemogočiti uveljavljanja pravice do odškodnine ali ga pretirano otežiti. Države članice zagotovijo, da so nacionalna sodišča v skladu z nacionalnimi postopki pristojna za ocenjevanje višine škode, če se dokaže, da je tožnik utrpel škodo, vendar natančne ocene višine utrpele škode na podlagi razpoložljivih dokazov v praksi ni mogoče podati ali je to pretirano oteženo.

2. Domneva se, da kartelne kršitve povzročajo škodo. Kršitelj ima pravico, da izpodbija to domnevo.

3. Države članice zagotovijo, da lahko nacionalni organ, pristojen za konkurenco v postopkih v zvezi z odškodninskimi tožbami, na zahtevo nacionalnega sodišča pomaga temu nacionalnemu sodišču pri določitvi višine škode, če ta nacionalni organ, pristojen za konkurenco, smatra, da je njegova pomoč primerna.“

6 Člen 21(1) iste direktive določa:

„Države članice sprejmejo zakone in druge predpise, potrebne za uskladitev s to direktivo, do 27. decembra 2016. Komisiji nemudoma sporočijo besedilo navedenih predpisov.

Države članice se v sprejetih predpisih sklicujejo na to direktivo ali pa sklic navedejo ob njihovi uradni objavi. Način sklicevanja določijo države članice.“

7 Člen 22 Direktive 2014/104, naslovljen „Časovna uporaba“, določa:

„1. Države članice zagotovijo, da se nacionalni ukrepi, sprejeti na podlagi člena 21 za uskladitev z bistvenimi [materialnopravnimi] določbami te direktive, ne uporabljajo retroaktivno.

2. Države članice zagotovijo, da se vsi nacionalni ukrepi, sprejeti na podlagi člena 21, ki niso ukrepi iz odstavka 1, ne uporabljajo za odškodninske tožbe, ki so bile predložene nacionalnim sodiščem pred 26. decembrom 2014.“

- 8 Člen 25(2) Uredbe Sveta (ES) št. 1/2003 z dne 16. decembra 2002 o izvajanju pravil konkurence iz členov [101] in [102 PDEU] (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 8, zvezek 2, str. 205) določa:

„Zastaranje začne teči na dan, ko je bila kršitev storjena. Vendar pa pri trajajočih ali ponavljajočih se kršitvah zastaranje začne teči na dan, ko kršitev preneha.“

- 9 Člen 30 te uredbe, naslovljen „Objava odločb“, določa:

„1. Komisija objavi odločbe, ki jih sprejme v skladu s členi 7 do 10, 23 in 24.

2. Objava odločb navaja imena strank in glavno vsebino odločbe, vključno z vsemi naloženimi sankcijami. Pri tem upošteva pravni interes podjetij do varovanja poslovnih skrivnosti.“

Špansko pravo

- 10 Člen 74(1) Ley 15/2007 de Defensa de la Competencia (zakon 15/2007 o varstvu konkurence) z dne 3. julija 2007 (BOE št. 159 z dne 4. julija 2007, str. 28848), kakor je bil spremenjen z Real Decreto-ley 9/2017, por el que se transponen Directivas de la Unión Europea en los ámbitos financiero, mercantil y sanitario, y sobre el desplazamiento de trabajadores (kraljeva uredba-zakon 9/2017 o prenosu direktiv Evropske unije na finančnem, trgovinskem in zdravstvenem področju ter o gibanju delavcev) z dne 26. maja 2017 (BOE št. 126, z dne 27. maja 2017, str. 42820) (v nadaljevanju: zakon 15/2007, kakor je bil spremenjen s kraljevo uredbo-zakonom 9/2017), določa:

„Zastaralni rok za vložitev tožbe za ugotovitev odgovornosti zaradi škode, nastale zaradi kršitve konkurenčnega prava, je pet let.“

- 11 Člen 76(2) in (3) zakona 15/2007, kakor je bil spremenjen s kraljevo uredbo-zakonom 9/2017, določa:

„2. Če se dokaže, da je tožeča stranka utrpela škodo, vendar bi bilo na podlagi dokazov, ki so na voljo, v praksi nemogoče ali pretirano oteženo natančno določiti njeno višino, so sodišča pristojna za oceno zneska odškodnine.

3. Za kršitve, storjene v okviru kartela, se – dokler se ne dokaže nasprotno – domneva, da povzročajo škodo.“

- 12 Prva prehodna določba kraljeve uredbe-zakona 9/2017, s katero je bila v špansko pravo prenesena Direktiva 2014/104, naslovljena „Prehodna ureditev odškodninskih tožb zaradi kršitev konkurenčnega prava držav članic in Evropske unije“, določa:

„1. Določbe člena 3 te kraljeve uredbe-zakona se ne uporabljajo retroaktivno.

2. Določbe člena 4 te kraljeve uredbe-zakona se uporabljajo izključno za postopke, uvedene po začetku njene veljavnosti.“

13 Člen 1902 Código Civil (civilni zakonik) določa:

„Kdor s svojim ravnanjem ali opustitvijo po svoji krivdi ali zaradi malomarnosti drugemu povzroči škodo, mora povzročeno škodo povrniti.“

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

- 14 Oseba RM je v letih 2006 in 2007 od družb Volvo in DAF Trucks kupila tri tovornjake, ki sta jih proizvedli ti družbi.
- 15 Komisija je 19. julija 2016 sprejela Sklep C(2016) 4673 final v zvezi s postopkom na podlagi člena 101 [PDEU] in člena 53 Sporazuma EGP (Zadeva AT.39824 – Tovornjaki) in v zvezi s tem objavila sporočilo za medije. Ta institucija je 6. aprila 2017 v skladu s členom 30 Uredbe št. 1/2003 v *Uradnem listu Evropske unije* objavila povzetek tega sklepa.
- 16 Komisija je v navedenem sklepu ugotovila, da je več proizvajalcev tovornjakov, med njimi družbi Volvo in DAF Trucks, kršilo člen 101 PDEU in člen 53 Sporazuma o Evropskem gospodarskem prostoru (EGP) z dne 2. maja 1992, ker so se dogovorili, prvič, o določanju cen in povišanju bruto cen za tovornjake teže od 6 do 16 ton, to je za srednje težke tovornjake, oziroma nad 16 ton, to je za težke tovornjake, v Evropskem gospodarskem prostoru, ter drugič, o časovnem okviru in prenosu stroškov za uvedbo tehnologij z nizkimi emisijami v skladu s standardi od Euro 3 do Euro 6. Kar zadeva družbi Volvo in DAF Trucks, je kršitev trajala od 17. januarja 1997 do 18. januarja 2011.
- 17 Kraljeva uredba-zakon 9/2017, s katero je bila Direktiva 2014/104 prenesena v špansko pravo, je začela veljati 27. maja 2017, to je pet mesecev po izteku roka za prenos te direktive.
- 18 Oseba RM je 1. aprila 2018 pri Juzgado de lo Mercantil de León (gospodarsko sodišče v Leónu, Španija) vložila tožbo zoper družbi Volvo in DAF Trucks. Namen te tožbe je povrnitev škode, ki naj bi osebi RM nastala zaradi protikonkurenčnih ravnanj, ki sta jih izvajali navedeni družbi. Navedena tožba primarno temelji na upoštevni določbah zakona 15/2007, kakor je bil spremenjen s kraljevo uredbo-zakonom 9/2017, podredno pa na splošni ureditvi nepogodbene civilne odgovornosti, zlasti na členu 1902 civilnega zakonika. Ta tožba je odškodninska tožba, ki je bila vložena po dokončnem sklepu Komisije o ugotovitvi kršitve člena 101 PDEU in člena 53 Sporazuma o Evropskem gospodarskem prostoru.
- 19 Družbi Volvo in DAF Trucks sta tej tožbi nasprotovali in med drugim zatrjevali, da je ta zastarala in da oseba RM ni dokazala vzročne zveze med kršitvijo, ugotovljeno v sklepu Komisije C(2016) 4673 final, in zvišanjem cen tovornjakov.
- 20 Juzgado de lo Mercantil de León (gospodarsko sodišče v Leónu) je s sodbo z dne 15. oktobra 2019 tožbi osebe RM delno ugodilo ter družbama Volvo in DAF Trucks naložilo, naj osebi RM plačata odškodnino v višini 15 % nabavne cene tovornjakov, skupaj z zakonskimi obrestmi, ne da bi tema družbama naložilo plačilo stroškov. To sodišče je zavrnilo ugovor zastaranja, na katerega sta se sklicevali družbi Volvo in DAF Trucks, zlasti ker je petletni rok iz člena 74 zakona 15/2007, kakor je bil spremenjen s kraljevo uredbo-zakonom 9/2017 in s katerim je prenesen člen 10(3) Direktive 2014/104, ob vložitvi tožbe veljal in se je torej v obravnavanem primeru uporabljal. Poleg tega, ker je navedeno sodišče menilo, da je člen 76(2) in (3) tega zakona, s katerim je prenesen člen 17 (1) in (2) te direktive, postopkovna določba, se je to sodišče oprlo, prvič, na domnevo povzročanja

škode, določeno v členu 76(3) zakona 15/2007, kakor je bil spremenjen s kraljevo uredbo-zakonom 9/2017, da bi ugotovilo obstoj škode, povzročene osebi RM, in drugič, na člen 76(2) tega zakona za določitev te škode.

- 21 Družbi Volvo in DAF Trucks sta zoper to sodbo vložili pritožbo pri Audiencia Provincial de León (pokrajinsko sodišče v Leónu, Španija). Ti podjetji trdita, da se Direktiva 2014/104 v obravnavanem primeru ne uporablja, ker v času storitve zadevne kršitve ni veljala, saj je ta kršitev prenehala 18. januarja 2011. Po mnenju navedenih podjetij je za določitev ureditve, ki se uporablja za odškodninsko tožbo osebe RM, upošteven datum storitve te kršitve.
- 22 Družbi Volvo in DAF Trucks zato trdita, da je odškodninska tožba osebe RM zastarala. V zvezi s tem družba DAF Trucks trdi, da se ne uporablja petletni zastaralni rok iz člena 10 Direktive 2014/104, ki je bil prenesen v člen 74(1) zakona 15/2007, kakor je bil spremenjen s kraljevo uredbo-zakonom 9/2017, temveč zastaralni rok enega leta, določen v členu 1968 civilnega zakonika. Poleg tega naj bi ta enoletni zastaralni rok začel teči z objavo sporočila za medije Komisije v zvezi s Šklepom C(2016) 4673 final. Zato ta družba trdi, da je na dan, ko je oseba RM vložila odškodninsko tožbo, to je 1. aprila 2018, navedeni zastaralni rok že potekel.
- 23 Družbi Volvo in DAF Trucks dodajata, da ker se ta direktiva ne uporablja, bi bilo treba v obravnavanem primeru dokazati tako obstoj škode kot tudi njeno višino, sicer bi bilo treba to tožbo zavrniti.
- 24 V teh okoliščinah se predložitveno sodišče sprašuje o časovnem področju uporabe člena 10 ter člena 17(1) in (2) Direktive 2014/104. Meni, da je to področje uporabe določeno v členu 22 te direktive.
- 25 Da bi predložitveno sodišče ugotovilo, ali se člen 10 in člen 17(1) in (2) navedene direktive, ki določata pravila, ki urejajo zastaralni rok, obstoj škode, ki je posledica omejevalnega sporazuma, in določitev te škode, uporabljata za spor o glavni stvari, se to sodišče na eni strani sprašuje, ali so te določbe materialnopravne ali postopkovne določbe.
- 26 Na drugi strani se predložitveno sodišče sprašuje o tem, kateri je upošteveni trenutek, v zvezi s katerim je treba preučiti časovno veljavnost navedenih določb, da bi se ugotovilo, ali se v obravnavanem primeru uporabljajo.
- 27 V teh okoliščinah je Audiencia Provincial de León (pokrajinsko sodišče v Leónu) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:
 - „1. Ali je treba člen 101 PDEU in načelo učinkovitosti razlagati tako, da nasprotujeta razlagi nacionalne določbe, v skladu s katero se s tem, da določa, da se retroaktivnost nanaša na datum sankcije, ne pa na datum vložitve tožbe, šteje, da petletnega roka za vložitev tožbe, ki ga določa člen 10 Direktive [2014/104], in člena 17 [te direktive] o sodnem ocenjevanju škode ni mogoče uporabiti retroaktivno?
 2. Ali je treba člen 22(2) Direktive 2014/104 in izraz ‚retroaktivno‘ razlagati tako, da se člen 10 te direktive uporabi za tožbo, kakršna je vložena v sporu o glavni stvari, ki pa se – čeprav je bila vložena po začetku veljavnosti Direktive in določbe, ki to direktivo prenaša – nanaša na dejstva ali sankcije, ki so obstajale pred tem?

3. Ali je treba, ko se uporabi določba, kakršna je člen 76 [zakona 15/2007], člen 17 Direktive 2014/104 o sodnem ocenjevanju škode razlagati tako, da gre za procesnoppravno določbo, ki se uporabi za spor o glavni stvari, v katerem je bila tožba vložena po tem, ko je začela veljati nacionalna določba, ki prenaša to direktivo?“

Vprašanja za predhodno odločanje

- 28 V skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča mora Sodišče v okviru postopka sodelovanja med nacionalnimi sodišči in Sodiščem, ki je uveden s členom 267 PDEU, nacionalnemu sodišču podati koristen odgovor, ki mu omogoča rešitev spora, o katerem odloča. Zato mora Sodišče po potrebi preoblikovati vprašanja, ki so mu predložena. To, da je nacionalno sodišče vprašanje za predhodno odločanje formalno oblikovalo tako, da se je sklicevalo na nekatere določbe prava Unije, ne preprečuje, da Sodišče nacionalnemu sodišču ne bi predložilo vseh elementov razlage, ki bi lahko bili koristni pri sojenju o zadevi, o kateri to odloča, ne glede na to, ali jih je nacionalno sodišče v vprašanjih navedlo. V zvezi s tem mora Sodišče iz vseh elementov, ki jih je predložilo nacionalno sodišče, zlasti iz obrazložitve predložitvene odločbe, izluščiti elemente prava Unije, ki jih je treba razložiti ob upoštevanju predmeta spora (sodba z dne 27. junija 2019, Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania, C-74/17, EU:C:2017:263, točka 35 in navedena sodna praksa).
- 29 Glede na vse elemente, ki jih je predložilo predložitveno sodišče, je treba v obravnavanem primeru vprašanja za predhodno odločanje preoblikovati, da bi se temu sodišču dal koristen odgovor.
- 30 Iz predložitvene odločbe je namreč razvidno, da se predložitveno sodišče s tremi vprašanji, ki jih je treba obravnavati skupaj, v bistvu sprašuje o časovni veljavnosti člena 10 in člena 17(1) in (2) Direktive 2014/104 glede na njen člen 22 za odškodninsko tožbo, ki je bila, čeprav se nanaša na kršitev konkurenčnega prava, ki se je končala pred začetkom veljavnosti te direktive, vložena po začetku veljavnosti določb, s katerimi je bila ta direktiva prenesena v nacionalno pravo.

Uvodne ugotovitve

- 31 Opozoriti je treba, da je treba materialnoppravna pravila Unije – v nasprotju s postopkovnimi pravili, za katera se na splošno šteje, da se uporabljajo na datum začetka njihove veljavnosti (sodba z dne 3. junija 2021, Jumbocarry Trading, C-39/20, EU:C:2021:435, točka 28 in navedena sodna praksa) – za zagotovitev spoštovanja načel pravne varnosti in varstva legitimnih pričakovanj razlagati tako, da se na položaje, ki so nastali pred začetkom veljavnosti teh pravil, nanašajo samo, če iz njihovega besedila, ciljev ali strukture jasno izhaja, da jim je treba pripisati tak učinek (sodba z dne 21. decembra 2021, Skarb Państwa (Kritje avtomobilskega zavarovanja), C-428/20, EU:C:2021:1043, točka 33 in navedena sodna praksa).
- 32 Iz sodne prakse Sodišča prav tako izhaja, da se novo pravno pravilo načeloma uporablja od začetka veljavnosti akta, v katerem je vsebovano. Čeprav se to pravno pravilo ne uporablja za pravne položaje, ki so nastali in se v celoti končali med veljavnostjo starega predpisa, pa se uporablja za prihodnje učinke položaja, nastalega med veljavnostjo starega predpisa, in za nove pravne položaje. Drugače je le – ob upoštevanju načela prepovedi retroaktivnosti pravnih aktov – če so novemu pravilu dodane posebne določbe, ki izrecno določajo njegovo časovno veljavnost (sodba z dne 21. decembra 2021, Skarb Państwa (Kritje avtomobilskega zavarovanja), C-428/20, EU:C:2021:1043, točka 31 in navedena sodna praksa).

- 33 Kar zadeva zlasti direktive, je na področje uporabe *ratione temporis* neke direktive na splošno mogoče vključiti le pravne položaje, ki so nastali po izteku roka za prenos te direktive (sklep z dne 16. maja 2019, Luminor Bank, C-8/18, neobjavljen, EU:C:2019:429, točka 32 in navedena sodna praksa).
- 34 To *a fortiori* velja za pravne položaje, nastale v času veljavnosti starega pravila, ki še naprej ustvarjajo učinke po začetku veljavnosti nacionalnih aktov, sprejetih za prenos direktive po izteku roka za njen prenos.
- 35 V tem okviru je treba glede *ratione temporis* področja uporabe Direktive 2014/104 navesti, da ta direktiva vsebuje posebno določbo, ki izrecno ureja pogoje za časovno uporabo njenih materialnopравnih in procesnopравnih določb (glej v tem smislu sodbo z dne 28. marca 2019, Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, točka 25).
- 36 Natančneje, po eni strani morajo države članice na podlagi člena 22(1) Direktive 2014/104 zagotoviti, da se nacionalni ukrepi, sprejeti na podlagi člena 21 za uskladitev z materialnopравnimi določbami te direktive, ne uporabljajo retroaktivno (sodba z dne 28. marca 2019, Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, točka 26).
- 37 Po drugi strani morajo države članice na podlagi člena 22(2) Direktive 2014/104 zagotoviti, da se noben nacionalni ukrep, sprejet za uskladitev s procesnopравnimi določbami te direktive, ne uporablja za odškodninske tožbe, ki so bile predložene nacionalnim sodiščem pred 26. decembrom 2014 (glej v tem smislu sodbo z dne 28. marca 2019, Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, točka 27).
- 38 Zato je treba za določitev časovne veljavnosti določb Direktive 2014/104 na prvem mestu ugotoviti, ali je zadevna določba materialnopравna določba ali ne.
- 39 V zvezi s tem je treba pojasniti, da je treba vprašanje, katere od določb te direktive so materialnopравne in katere to niso – glede na to, da člen 22 Direktive 2014/104 ne napotuje na nacionalno pravo – presojati z vidika prava Unije, in ne z vidika nacionalnega prava, ki se uporablja.
- 40 Poleg tega, čeprav navedeni člen ne določa za vsako določbo, ali je ta materialnopравna ali ne, pa iz besedila tega člena, katerega odstavek 1 se sklicuje na „bistvene [materialnopравne] določbe te direktive“, nedvoumno izhaja, da so določbe te direktive – in ne nacionalni ukrepi, sprejeti za uskladitev z njo – tiste, ki so materialnopравne oziroma procesnopравne.
- 41 Poleg tega bi lahko priznanje diskrecijske pravice državam članicam glede ugotavljanja, ali so določbe Direktive 2014/104 materialnopравne ali ne, ogrozilo učinkovito, skladno in enotno uporabo teh določb na ozemlju Unije.
- 42 Po določitvi, ali je zadevna določba materialnopравna ali ne, je treba na drugem mestu preveriti, ali je v okoliščinah, kakršne so te v postopku v glavni stvari, v katerih je bila ta direktiva prepoznano prenesena, zadevni položaj, če ga ni mogoče opredeliti kot novega, nastal pred iztekom roka za prenos navedene direktive in ali je še naprej ustvarjal učinke po izteku tega roka.

Časovna veljavnost člena 10 Direktive 2014/104

- 43 Na prvem mestu, glede tega, ali je člen 10 Direktive 2014/104 materialnopravna določba ali ne, je treba opozoriti, da ta člen v skladu s svojim odstavkom 1 določa pravila o zastaralnih rokih za vložitev odškodninskih tožb zaradi kršitev konkurenčnega prava. Odstavka 2 in 4 navedenega člena določata zlasti trenutek, ko zastaralni rok začne teči, in okoliščine, v katerih se ta lahko pretrga ali zadrži.
- 44 Člen 10(3) te direktive določa najkrajše trajanje zastaralnega roka. V skladu s to določbo države članice zagotovijo, da so zastaralni roki za vložitev odškodninskih tožb zaradi kršitev konkurenčnega prava določeni na najmanj pet let.
- 45 Funkcija zastaralnega roka iz člena 10(3) Direktive 2014/104 je zlasti ta, da na eni strani zagotavlja varstvo pravic oškodovane osebe, ki mora imeti na voljo dovolj časa, da zbere ustrezne informacije za morebitno tožbo, in da na drugi strani prepreči, da lahko oškodovana oseba v škodo osebe, ki je odgovorna za nastanek škode, neomejeno odlašala z uveljavljanjem svoje pravice do odškodnine. Ta rok tako pravzaprav ščiti tako oškodovano osebo kot osebo, ki je odgovorna za nastanek škode (glej po analogiji sodbo z dne 8. novembra 2012, Evropaiki Dynamiki/Komisija, C-469/11 P, EU:C:2012:705, točka 53).
- 46 V tem okviru je treba navesti, da iz sodne prakse Sodišča izhaja, da se – drugače kot procesni roki – zastaralni rok, po poteku katerega ni več mogoče vložiti tožbe, nanaša na materialno pravo, saj vpliva na izvajanje subjektivne pravice, ki je zadevna oseba ne more več učinkovito uveljavljati pred sodiščem (glej po analogiji sodbo z dne 8. novembra 2012, Evropaiki Dynamiki/Komisija, C-469/11 P, EU:C:2012:705, točka 52).
- 47 Zato je treba ugotoviti, kot je generalni pravobranilec v bistvu navedel v točkah 66 in 67 sklepnih predlogov, da je člen 10 Direktive 2014/104 materialnopravna določba v smislu člena 22(1) te direktive.
- 48 Na drugem mestu, ker v obravnavanem primeru ni sporno, da je bila Direktiva 2014/104 v španski pravni red prenesena pet mesecev po izteku roka za prenos, določenega v njenem členu 21, saj je kraljeva uredba-zakon 9/2017, s katero je bila ta direktiva prenesena, začela veljati 27. maja 2017, je treba za določitev časovne veljavnosti člena 10 navedene direktive preveriti, ali je položaj iz postopka v glavni stvari nastal pred iztekom roka za prenos te direktive in ali še naprej ustvarja učinke po izteku tega roka.
- 49 Za to je treba glede na posebnosti pravil o zastaranju, njihovo naravo in mehanizem delovanja, zlasti v okviru odškodninske tožbe, vložene po dokončnem sklepu, s katerim je bila ugotovljena kršitev konkurenčnega prava Unije, ugotoviti, ali je na dan izteka roka za prenos Direktive 2014/104, to je 27. decembra 2016, zastaralni rok, ki se uporablja za položaj iz postopka v glavni stvari, potekel, kar pomeni, da je treba določiti trenutek, v katerem je ta rok začel teči.
- 50 V zvezi s trenutkom, od katerega je navedeni zastaralni rok začel teči, pa je treba opozoriti, da je treba v skladu s sodno prakso Sodišča, kadar se *ratione temporis* ne uporablja nobena ureditev Unije na tem področju, v pravnem redu vsake države članice določiti pravila glede izvrševanja pravice zahtevati odškodnino za škodo, ki izhaja iz kršitve členov 101 PDEU in 102 PDEU, vključno s tistimi glede zastaralnih rokov, pri čemer je treba spoštovati načeli enakovrednosti in učinkovitosti, od katerih zadnje zahteva, da pravila, ki se uporabljajo za pravna sredstva, s katerimi se zagotavlja varstvo pravic, ki jih imajo pravni subjekti zaradi neposrednega učinka

prava Unije, dejansko ne onemogočajo ali čezmerno otežujejo uveljavljanja pravic, ki jih podeljuje pravni red Unije (glej v tem smislu sodbo z dne 28. marca 2019, Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, točki 42 in 43).

- 51 V obravnavanem primeru je iz spisa, ki je na voljo Sodišču, razvidno, da je bil pred prenosom navedene direktive v špansko pravo zastaralni rok za odškodninske tožbe zaradi kršitve konkurenčnega prava urejen s splošno ureditvijo nepogodbene civilne odgovornosti in da je v skladu s členom 1968(2) civilnega zakonika zastaralni rok enega leta začel teči šele, ko je tožeča stranka izvedela za okoliščine, ki so povzročile nastanek odgovornosti. Čeprav iz predložitvene odločbe ni izrecno razvidno, katere so po španskem pravu okoliščine, ki povzročijo nastanek odgovornosti in seznanjenost s katerimi povzroči začetek teka zastaralnega roka, spis, ki je na voljo Sodišču, nakazuje na to, da te okoliščine vključujejo seznanjenost z informacijami, ki so potrebne za vložitev odškodninske tožbe. To mora ugotoviti predložitveno sodišče.
- 52 Vendar pa mora nacionalno sodišče, kadar mora odločiti o sporu med posamezniki, nacionalne določbe iz postopka v glavni stvari, kadar je to potrebno, razlagati čim bolj ob upoštevanju prava Unije ter, natančneje, besedila in cilja člena 101 PDEU, ne da bi pri tem te nacionalne določbe razlagalo *contra legem* (glej v tem smislu sodbo z dne 21. januarja 2021, Whiteland Import Export, C-308/19, EU:C:2021:47, točke od 60 do 62).
- 53 V zvezi s tem je treba opozoriti, da mora biti nacionalna ureditev, ki določa dan začetka teka zastaralnega roka, trajanje in načine zadržanja ali pretrganja, prilagojena posebnostim konkurenčnega prava in ciljem izvajanja pravil tega prava s strani zadevnih oseb, da ne izniči polnega učinka členov 101 in 102 PDEU (glej v tem smislu sodbo z dne 28. marca 2019, Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, točka 47).
- 54 Vložitev odškodninskih tožb zaradi kršitve konkurenčnega prava Unije namreč načeloma terjajo izvedbo kompleksne dejanske in ekonomske analize (sodba z dne 28. marca 2019, Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, točka 46).
- 55 Upoštevati je treba tudi dejstvo, da je za spore v zvezi s kršitvami konkurenčnega prava Unije in nacionalnega konkurenčnega prava načeloma značilna asimetrija informacij v škodo oškodovane osebe, kot je opozorjeno v uvodni izjavi 47 Direktive 2014/104, zaradi česar ta oseba težje pridobi informacije, ki so nujno potrebne za vložitev odškodninske tožbe, kot organi, pristojni za konkurenco, pridobijo informacije, potrebne za izvajanje njihovih pristojnosti za uporabo konkurenčnega prava.
- 56 V tem okviru je treba ugotoviti, da – drugače od pravila, ki se uporablja za Komisijo, določenega v členu 25(2) Uredbe št. 1/2003, v skladu s katerim zastaralni rok za naložitev sankcij začne teči na dan, ko je bila kršitev storjena, oziroma pri trajajočih ali ponavljajočih se kršitvah na dan, ko kršitev preneha – zastaralni roki, ki se uporabljajo za odškodninske tožbe zaradi kršitev določb konkurenčnega prava držav članic in Unije, ne morejo začeti teči, dokler kršitev ne preneha in dokler se oškodovana oseba ne seznanj z informacijami, ki so nujno potrebne za vložitev odškodninske tožbe, oziroma dokler se od nje ne more razumno pričakovati, da je z njimi seznanjena.
- 57 V nasprotnem primeru bi bilo uveljavljanje pravice zahtevati odškodnino praktično onemogočeno ali čezmerno oteženo.

- 58 Glede informacij, ki so nujno potrebne za vložitev odškodninske tožbe, je treba opozoriti, da iz ustaljene sodne prakse Sodišča izhaja, da lahko vsakdo zahteva odškodnino za škodo, ki mu je nastala, če obstaja vzročna zveza med to škodo in kršitvijo konkurenčnega prava Unije (glej v tem smislu sodbi z dne 5. junija 2014, *Kone in drugi*, C-557/12, EU:C:2014:1317, točka 22 in navedena sodna praksa, in z dne 28. marca 2019, *Cogeco Communications*, C-637/17, EU:C:2019:263, točka 40).
- 59 Poleg tega iz sodne prakse Sodišča izhaja, da je za to, da lahko oškodovanec vloži odškodninsko tožbo, nujno, da ve, katera oseba je odgovorna za kršitev konkurenčnega prava (sodba z dne 28. marca 2019, *Cogeco Communications*, C-637/17, EU:C:2019:263, točka 50).
- 60 Iz tega sledi, da so obstoj kršitve konkurenčnega prava, obstoj škode, vzročna zveza med to škodo in to kršitvijo ter identiteta storilca te kršitve nujno potrebni elementi, s katerimi mora oškodovanec razpolagati, da lahko vloži odškodninsko tožbo.
- 61 V teh okoliščinah je treba ugotoviti, da zastaralni roki za vložitev odškodninskih tožb zaradi kršitev določb konkurenčnega prava držav članic in prava Unije ne morejo začeti teči, dokler kršitev ne preneha in dokler se oškodovana oseba ne seznanila z dejstvom, da je zaradi te kršitve utrpela škodo, in z identiteto storilca te kršitve oziroma dokler se od nje ne more razumno pričakovati, da je s tem seznanjena.
- 62 V obravnavanem primeru je kršitev prenehala 18. januarja 2011. Družbi Volvo in DAF Trucks glede datuma, ko je mogoče razumno pričakovati, da se je oseba RM seznanila z nujno potrebnimi elementi, ki ji omogočajo vložitev odškodninske tožbe, menita, da je upoštevni datum datum objave sporočila za medije v zvezi s Sklepom C(2016) 4673 final, to je 19. julij 2016, in da je zato zastaralni rok iz člena 1968 civilnega zakonika začel teči z dnem te objave.
- 63 RM, španska vlada in Komisija pa, nasprotno, trdijo, da je treba kot upoštevni datum upoštevati dan objave povzetka Sklepa C(2016) 4673 final v *Uradnem listu Evropske unije*, to je 6. april 2017.
- 64 Čeprav ni izključeno, da bi se oškodovanec tudi v zadevi, ki se nanaša na omejevalni sporazum, lahko seznanil z elementi, ki so nujno potrebni za vložitev odškodninske tožbe, preden je bil v *Uradnem listu Evropske unije* objavljen povzetek sklepa Komisije ali celo preden je bilo objavljeno sporočilo za medije v zvezi s tem sklepom, iz spisa, ki je na voljo Sodišču, ne izhaja, da je v obravnavanem primeru tako.
- 65 Ugotoviti je torej treba, katera od teh objav je tista, na podlagi katere je mogoče razumno pričakovati, da se je oseba RM seznanila z nujno potrebnimi elementi, ki so ji omogočili vložitev odškodninske tožbe.
- 66 Za to je treba upoštevati predmet in naravo sporočil za medije v zvezi s sklepi Komisije in povzetkov teh sklepov, ki so objavljeni v *Uradnem listu Evropske unije*.
- 67 Kot je generalni pravobranilec v bistvu navedel v točkah od 125 do 127 sklepnih predlogov, sporočila za medije načeloma vsebujejo manj podrobne informacije o okoliščinah obravnavane zadeve in o razlogih, iz katerih je mogoče ravnanje, ki omejuje konkurenco, opredeliti kot kršitev, kot povzetki sklepov Komisije, objavljeni v *Uradnem listu Evropske unije*, v katerih so v skladu s členom 30 Uredbe št. 1/2003 navedena imena zadevnih strank in glavna vsebina zadevnega sklepa, vključno z naloženimi sankcijami.

- 68 Dalje, namen sporočil za medije ni povzročiti pravne učinke za tretje osebe, med drugim oškodovance. Nasprotno, sporočila za medije so kratki dokumenti, ki so načeloma namenjeni tisku in medijem. Torej ni mogoče šteti, da obstaja splošna dolžnost skrbnega ravnanja oseb, oškodovanih zaradi kršitve konkurenčnega prava, ki bi jim nalagala spremljanje objav takih sporočil za medije.
- 69 Nazadnje, v nasprotju s povzetki sklepov Komisije, ki se v skladu s točko 148 Obvestila Komisije o dobrih praksah za izvajanje postopkov v zvezi s členoma 101 in 102 PDEU kmalu po sprejetju zadevnega sklepa objavijo v *Uradnem listu Evropske unije* v vseh uradnih jezikih Unije, sporočila za medije niso nujno objavljena v vseh uradnih jezikih Unije.
- 70 V obravnavanem primeru, kot je generalni pravobranilec v bistvu navedel v točkah od 129 do 131 sklepnih predlogov, ni videti, da bi bili v sporočilu za medije identiteta storilcev zadevne kršitve, njeno natančno trajanje in proizvodi, na katere se nanaša ta kršitev, opredeljeni tako natančno kot v povzetku Sklepa C(2016) 4673 final.
- 71 V teh okoliščinah od osebe RM ni mogoče razumno pričakovati, da se je v obravnavanem primeru z nujno potrebnimi elementi, ki so ji omogočili vložitev odškodninske tožbe, seznanila na dan objave sporočila za medije v zvezi s Sklepom C(2016) 4673 final, to je 19. julija 2016. Nasprotno pa je od osebe RM mogoče razumno pričakovati, da se je s temi elementi seznanila na dan objave povzetka Sklepa C(2016) 4673 final v *Uradnem listu Evropske unije*, to je 6. aprila 2017.
- 72 Zato polni učinek člena 101 PDEU zahteva, da se šteje, da je v obravnavanem primeru zastaralni rok začel teči na dan te objave.
- 73 Torej, ker je zastaralni rok začel teči po datumu izteka roka za prenos Direktive 2014/104, to je po 27. decembru 2016, in je še naprej tekel tudi po datumu začetka veljavnosti kraljeve uredbe-zakona 9/2017, ki je bila sprejeta za prenos te direktive, to je po 27. maju 2017, se je ta rok nujno iztekel po teh dveh datumih.
- 74 Videti je torej, da je položaj iz postopka v glavni stvari še naprej ustvarjal učinke po datumu izteka roka za prenos Direktive 2014/104 in celo po datumu začetka veljavnosti kraljeve uredbe-zakona 9/2017, s katero je bila ta direktiva prenesena.
- 75 Če je tako v sporu o glavni stvari, kar mora preveriti predložitveno sodišče, se člen 10 navedene direktive v obravnavanem primeru uporablja *ratione temporis*.
- 76 V tem okviru je treba opozoriti, da v skladu z ustaljeno sodno prakso direktiva sama po sebi ne more ustvarjati obveznosti za posameznika in se torej proti njemu nanjo kot tako ni mogoče sklicevati. Če bi se namreč možnost sklicevanja na določbo neprenesene ali nepravilno prenesene direktive razširila na področje odnosov med posamezniki, bi se s tem Uniji priznala pristojnost, da posameznikom predpisuje obveznosti s takojšnjim učinkom, to pristojnost pa ima le na področju, na katerem ji je priznana pristojnost za sprejemanje uredb (sodba z dne 7. avgusta 2018, Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, točka 42 in navedena sodna praksa).
- 77 Iz sodne prakse Sodišča prav tako izhaja, da mora nacionalno sodišče v okviru spora med posamezniki, kakršen je ta v postopku v glavni stvari, nacionalno pravo po izteku roka za prenos direktive, ki ni bila prenesena, razlagati tako, da je zadevni položaj takoj v skladu z določbami te direktive, ne da bi pri tem nacionalno pravo razlagalo *contra legem* (glej v tem smislu sodbo z dne 17. oktobra 2018, Klohn, C-167/17, EU:C:2018:833, točki 45 in 65).

- 78 Vsekakor se ob upoštevanju dejstva, da je med datumom objave povzetka Sklepa C(2016) 4673 final v *Uradnem listu Evropske unije* in vložitevijo odškodninske tožbe osebe RM minilo manj kot dvanajst mesecev, zdi, da ta tožba takrat, ko je bila vložena, še ni zastarala, kar pa mora preveriti predložitveno sodišče.
- 79 Glede na zgoraj navedeno je treba ugotoviti, da je treba člen 10 Direktive 2014/104 razlagati tako, da pomeni materialnopravno določbo v smislu člena 22(1) te direktive in da odškodninska tožba zaradi kršitve konkurenčnega prava, ki je bila – čeprav se nanaša na kršitev konkurenčnega prava, ki je prenehala pred začetkom veljavnosti navedene direktive – vložena po začetku veljavnosti določb, s katerimi je bila ta direktiva prenesena v nacionalno pravo, spada na njegovo časovno področje uporabe, če se zastaralni rok, ki se za vložitev te tožbe uporablja na podlagi starih pravil, ni iztekel pred datumom izteka roka za prenos te direktive.

Časovna veljavnost člena 17(1) in (2) Direktive 2014/104

- 80 Na prvem mestu, v zvezi s časovno veljavnostjo člena 17(1) Direktive 2014/104 v obravnavanem primeru je treba opozoriti, da iz besedila te določbe izhaja, da države članice zagotovijo, da dokazno breme in dokazni standard, ki sta potrebna za določitev višine škode, v praksi ne onemogočita uveljavljanja pravice do odškodnine ali ga pretirano otežita. Te države morajo zagotoviti tudi, da so nacionalna sodišča v skladu z nacionalnimi postopki pristojna za ocenjevanje škode, nastale zaradi kršitve konkurenčnega prava, če se dokaže, da je tožnik utrpel škodo, vendar natančne višine utrpele škode na podlagi razpoložljivih dokazov v praksi ni mogoče podati ali je to pretirano oteženo.
- 81 Namen navedene določbe je torej zagotoviti učinkovitost odškodninskih tožb zaradi kršitev konkurenčnega prava zlasti v posebnih položajih, v katerih bi bilo praktično nemogoče ali pretirano oteženo natančno določiti točno višino nastale škode.
- 82 Cilj te določbe je namreč omiliti dokazni standard, ki se zahteva za določitev višine nastale škode, ter odpraviti asimetrijo informacij, ki obstaja v škodo zadevne tožeče stranke, in težave, ki izhajajo iz dejstva, da določitev višine nastale škode zahteva oceno načina, kako bi se zadevni trg razvijal, če kršitve ne bi bilo.
- 83 Kot je generalni pravobranilec navedel v točki 73 sklepnih predlogov, člen 17(1) Direktive 2014/104 ne določa novih materialnopravnih obveznosti, ki bi bremenile katero od strank v zadevnem sporu. Nasprotno, namen te določbe, natančneje njenega drugega stavka, je v skladu z „nacionalnimi postopki“, na katere se nanaša, nacionalnim sodiščem dati posebno pristojnost v sporih, ki se nanašajo na odškodninske tožbe zaradi kršitev konkurenčnega prava.
- 84 V tem okviru je treba opozoriti, da iz sodne prakse Sodišča izhaja, da so pravila v zvezi z dokaznim bremenom in zahtevanim dokaznim standardom načeloma opredeljena kot postopkovna pravila (glej v tem smislu sodbo z dne 21. januarja 2016, *Eturas in drugi*, C-74/14, EU:C:2016:42, točke od 30 do 32).
- 85 Zato je treba ugotoviti, da je člen 17(1) Direktive 2014/104 procesnopravna določba v smislu člena 22(2) te direktive.
- 86 V zvezi s tem, kot izhaja iz sodne prakse, navedene v točki 31 te sodbe, se na splošno šteje, da se postopkovna pravila začnejo uporabljati na dan začetka svoje veljavnosti.

- 87 Opozoriti je treba tudi, da morajo države članice na podlagi člena 22(2) Direktive 2014/104 zagotoviti, da se noben nacionalni ukrep, sprejet za uskladitev s procesnopравnimi določbami te direktive, ne uporablja za odškodninske tožbe, ki so bile predložene nacionalnim sodiščem pred 26. decembrom 2014.
- 88 V obravnavanem primeru je bila odškodninska tožba vložena 1. aprila 2018, torej po 26. decembru 2014 in po datumu prenosa Direktive 2014/104 v španski pravni red. Zato se brez poseganja v ugotovitve iz točk 76 in 77 te sodbe člen 17(1) te direktive *ratione temporis* uporablja za tako tožbo.
- 89 V teh okoliščinah je treba ugotoviti, da je treba člen 17(1) Direktive 2014/104 razlagati tako, da pomeni postopkovno določbo v smislu člena 22(2) te direktive in da odškodninska tožba, ki je bila – čeprav se nanaša na kršitev konkurenčnega prava, ki je prenehala pred začetkom veljavnosti navedene direktive – vložena po 26. decembru 2014 in po začetku veljavnosti nacionalnih določb, s katerimi je bila ta direktiva prenesena v nacionalno pravo, spada na njegovo časovno področje uporabe.
- 90 Na drugem mestu, v zvezi s časovno veljavnostjo člena 17(2) Direktive 2014/104 je treba najprej opozoriti, da se v skladu s to določbo domneva, da kartelne kršitve povzročajo škodo. Vendar ima kršitelj pravico, da to domnevo izpodbija.
- 91 Iz besedila navedene določbe je razvidno, da ta določa izpodbojno domnevo v zvezi z obstojem škode, ki je nastala zaradi kartela. Kot je razvidno iz uvodne izjave 47 Direktive 2014/104, je zakonodajalec Unije to domnevo omejil na kartelne zadeve zaradi njihove skrivne narave, ki povečuje asimetrijo informacij in oškodovancem otežuje pridobivanje dokazov, ki so potrebni za dokaz obstoja škode.
- 92 Kot je generalni pravobranilec v bistvu navedel v točkah 78, 79 in 81 sklepnih predlogov, čeprav člen 17(2) Direktive 2014/104 nujno ureja porazdelitev dokaznega bremena, ker določa domnevo, ta določba nima zgolj dokaznega namena.
- 93 V zvezi s tem, kot je razvidno iz točk od 58 do 60 te sodbe, so obstoj škode, vzročna zveza med to škodo in storjeno kršitvijo konkurenčnega prava ter identiteta storilca te kršitve nujno potrebni elementi, s katerimi mora razpolagati oškodovanec, da lahko vloži odškodninsko tožbo.
- 94 Poleg tega, ker člen 17(2) Direktive 2014/104 določa, da osebam, ki so oškodovane zaradi kartela, prepovedanega s členom 101 PDEU, ni treba dokazati obstoja škode, nastale zaradi take kršitve, in/ali vzročne zveze med navedeno škodo in tem kartelom, je treba šteti, da se ta določba nanaša na konstitutivne elemente nepogodbene civilne odgovornosti.
- 95 Izpodbojna domneva, določena v navedeni določbi, je ob domnevi obstoja škode, nastale zaradi kartela, neposredno povezana s pripisom nepogodbene civilne odgovornosti storilcu zadevne kršitve in zato neposredno vpliva na njegov pravni položaj.
- 96 Ugotoviti je torej treba, da člen 17(2) Direktive 2014/104 pomeni pravilo, ki je tesno povezano z nastankom, pripisom in obsegom nepogodbene civilne odgovornosti podjetij, ki so s sodelovanjem v kartelu kršila člen 101 PDEU.
- 97 Kot je generalni pravobranilec navedel v točki 81 sklepnih predlogov, pa je tako pravilo mogoče opredeliti kot materialnopravno pravilo.

- 98 Ugotoviti je torej treba, da je člen 17(2) Direktive 2014/104 materialnopravna določba v smislu člena 22(1) te direktive.
- 99 Kot je razvidno iz točke 42 te sodbe, je treba za določitev časovne veljavnosti člena 17(2) Direktive 2014/104 v obravnavanem primeru preveriti, ali je položaj iz postopka v glavni stvari nastal pred iztekom roka za prenos te direktive in ali še naprej ustvarja učinke po izteku tega roka.
- 100 V ta namen je treba upoštevati naravo in mehanizem delovanja člena 17(2) Direktive 2014/104.
- 101 Ta določba določa izpodbojno domnevo, v skladu s katero se, če gre za kartel, samodejno domneva obstoj škode, nastale zaradi tega kartela.
- 102 Ker je dejstvo, za katero je zakonodajalec Unije določil, da omogoča domnevo o obstoju škode, obstoj kartela, je treba preveriti, ali je datum prenehanja zadevnega kartela nastopil pred iztekom roka za prenos Direktive 2014/104, glede na to, da ta direktiva v tem roku ni bila prenesena v špansko pravo.
- 103 V obravnavanem primeru je omejevalni sporazum trajal od 17. januarja 1997 do 18. januarja 2011. Tako je ta kršitev prenehala pred datumom izteka roka za prenos Direktive 2014/104.
- 104 V teh okoliščinah je treba ob upoštevanju člena 22(1) Direktive 2014/104 ugotoviti, da izpodbojne domneve, ki je določena v členu 17(2) te direktive, ni mogoče uporabiti *ratione temporis* za odškodninsko tožbo, ki se – čeprav je bila vložena po začetku veljavnosti nacionalnih določb, s katerimi je bila v nacionalno pravo prepoznano prenesena ta direktiva – nanaša na kršitev konkurenčnega prava, ki je prenehala pred iztekom roka za prenos te direktive.
- 105 Glede na navedene preudarke je treba na postavljena vprašanja odgovoriti:
- Člen 10 Direktive 2014/104 je treba razlagati tako, da pomeni materialnopravno določbo v smislu člena 22(1) te direktive in da odškodninska tožba, ki je bila – čeprav se nanaša na kršitev konkurenčnega prava, ki je prenehala pred začetkom veljavnosti navedene direktive – vložena po začetku veljavnosti določb, s katerimi je bila ta direktiva prenesena v nacionalno pravo, spada na njegovo časovno področje uporabe, če se zastaralni rok, ki se za vložitev te tožbe uporablja na podlagi starih pravil, ni iztekel pred datumom izteka roka za prenos te direktive.
 - Člen 17(1) Direktive 2014/104 je treba razlagati tako, da pomeni postopkovno določbo v smislu člena 22(2) te direktive in da odškodninska tožba, ki je bila – čeprav se nanaša na kršitev konkurenčnega prava, ki je prenehala pred začetkom veljavnosti navedene direktive – vložena po 26. decembru 2014 in po začetku veljavnosti določb, s katerimi je bila ta direktiva prenesena v nacionalno pravo, spada na njegovo časovno področje uporabe.
 - Člen 17(2) Direktive 2014/104 je treba razlagati tako, da pomeni materialnopravno določbo v smislu člena 22(1) te direktive in da odškodninska tožba, ki se – čeprav je bila vložena po začetku veljavnosti določb, s katerimi je bila navedena direktiva prepoznano prenesena v nacionalno pravo – nanaša na kršitev konkurenčnega prava, ki je prenehala pred iztekom roka za prenos te direktive, ne spada na njegovo časovno področje uporabe.

Stroški

- 106 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (prvi senat) razsodilo:

Člen 10 Direktive 2014/104/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. novembra 2014 o nekaterih pravilih, ki urejajo odškodninske tožbe po nacionalnem pravu za kršitve določb konkurenčnega prava držav članic in Evropske unije je treba razlagati tako, da pomeni materialnopravno določbo v smislu člena 22(1) te direktive in da odškodninska tožba, ki je bila – čeprav se nanaša na kršitev konkurenčnega prava, ki je prenehala pred začetkom veljavnosti navedene direktive – vložena po začetku veljavnosti določb, s katerimi je bila ta direktiva prenesena v nacionalno pravo, spada na njegovo časovno področje uporabe, če se zastaralni rok, ki se za vložitev te tožbe uporablja na podlagi starih pravil, ni iztekel pred datumom izteka roka za prenos te direktive.

Člen 17(1) Direktive 2014/104 je treba razlagati tako, da pomeni postopkovno določbo v smislu člena 22(2) te direktive in da odškodninska tožba, ki je bila – čeprav se nanaša na kršitev konkurenčnega prava, ki je prenehala pred začetkom veljavnosti navedene direktive – vložena po 26. decembru 2014 in po začetku veljavnosti določb, s katerimi je bila ta direktiva prenesena v nacionalno pravo, spada na njegovo časovno področje uporabe.

Člen 17(2) Direktive 2014/104 je treba razlagati tako, da pomeni materialnopravno določbo v smislu člena 22(1) te direktive in da odškodninska tožba, ki se – čeprav je bila vložena po začetku veljavnosti določb, s katerimi je bila navedena direktiva prepozno prenesena v nacionalno pravo – nanaša na kršitev konkurenčnega prava, ki je prenehala pred iztekom roka za prenos te direktive, ne spada na njegovo časovno področje uporabe.

Podpisi